

ІЩУК Л.П, д-р біол. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ІЩУК Г.П., канд. с.-г. наук

Уманський національний університет садівництва

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ АБОРИГЕННОЇ ФЛОРИ В ОЗЕЛЕНЕННІ УРБАНІЗОВАНИХ ПРОСТОРІВ

Проаналізовано зарубіжний досвід створення стійких міських ландшафтів. Запропоновано асортимент аборигенних трав'янистих багаторічних видів для створення квітучих луків в урбоекосистемах.

Ключові слова: сталі ландшафти, квітучі луки, аборигенні види, урбоекосистема.

Ізоляція в період пандемії Covid-19 застала містян переосмислити цінність спілкування з природою і прискорила зближення з нею. Все частіше жителі як великих міст так і малих містечок обирають прогулянки у куточках незайманої природи, які вкрай важко знайти в урбанізованому середовищі. В Україні зберігся класичний ще радянський підхід до озеленення, який передбачає викошені під нуль газони, рівно підстрижені палісадники, пишні квітники з спеціально вирощених квітів. До того ж останнім часом ініціативні містяни без фахової освіти у дворах багатоповерхівок та приватного сектору почали впроваджувати «клумби» з пофарбованих гумових автомобільних покришок, прикрашені «лебедями», вирізаними з тих же автомобільних шин [3]. Все це на жаль не сприяє зближенню з природним середовищем.

В той же час світові тенденції направлені на максимальне відтворення природних ландшафтів у містах шляхом висаджування диких аборигенних видів рослин. На думку С. Поломаного [4], протягом наступних десятиліть серед основних викликів, з якими зіткнеться майже кожне сучасне місто, стане здатність виживати в часи кліматичних катаклізмів та витримувати конкуренцію в боротьбі за комфорт міського середовища. Адаптуватися до викликів природи урбанізованим системам допоможуть сталі ландшафти. В основу створення таких ландшафтів покладені принципи екологічного балансу, життєздатності та максимальної самодостатності. Сталі ландшафти самостійного збирають і очищують дощові води, потребують значно меншого поливу, ефективно регулюють якість повітря, підвищують енергоефективність прилеглих будівель, зменшують поширення інвазійних видів рослин та шкідників, створюють середовища дикої природи, підвищують біорізноманіття, використовують екологічні та вторинні матеріали [4]. Розвинені міста світу вже сьогодні впроваджують ці принципи у міські ландшафти.

У містах Західної Європи клумби та ідеально викошені газони замінюють квітковими луками. Так уже п'ять років триває берлінський проєкт з дикою озеленення під назвою «Ближче до природи», ініціатором якого стали активісти Союзу охорони природи та біорізноманіття Німеччини (NABU). Влада Берліна спрямувала майже 1,5 млн євро на створення понад 50 галявинок і луків з польовими квітами та догляд за ними [2]. Квіткові галявини широко впроваджують в озелененні Гамбурга, звідки поширилась ця тенденція, а також, Берліна, Ерфурта. Зокрема, в Ерфурті у 2021 р. вздовж доріг міста заплановано висадити додаткові «квіткові смуги» площею близько 16 гектарів. Для цього з ініціативи міської влади 11 фермерів міста виділили свої землі для квітучих смуг, на яких заплановано посіяти чорнобривці, ехінацею,

мальву, маки тощо [5]. Аналогічні дослідження з впровадження аборигенних багаторічних трав у міські екосистеми були проведені групою вчених у Великій Британії [7]. На пострадянському просторі перші пробні ділянки квітучих луків закладені у Мінську співробітниками Центрального ботанічного саду Білорусі [6].

Відповідно до канонів озеленення квітучі луки – це килими створені шляхом посіву чи посадки на газоні квіткових рослин, підібраних за терміном квітання, що створює основний колорит луку [1]. Натомість квітучі галявини у квітникарстві розглядають як квітники природного характеру крупних розмірів 500 – 2000 м² і більше, що є системою рівновеликих груп і масивів [1]. Їх створюють зазвичай з рослин одного виду – ромашки, флокси тощо. Для забезпечення колоритного ефекту на галявині можна висаджувати яскраві рослини, але в дуже невеликій кількості, рівномірно розподіляючи їх серед основного компоненту, наприклад, ромашки – ко-реопсис або мак.

Виходячи з цього ми також проаналізували асортимент, морфологічні особливості та декоративність аборигенних трав'янистих рослин і запропонували асортимент найбільш перспективних для створення квітучих луків та галявин в урбанізованих системах Лісостепу України. При доборі асортименту враховували, висоту рослин, посухостійкість, стійкість до вилягання, кольорову палітру, період декоративності. Зазвичай у таких штучних квітучих ценозах за висотою виділяють три яруси: перший до 30-40 см, другий 40-80 см і третій більше 80-100 см і більше (табл. 1).

Таблиця 1. – Асортимент рекомендованих трав'янистих рослин для створення квітучих луків в умовах Лісостепу України

Назва виду	Висота, см	Ярус	Колір квітів або суцвіть	Період декоративності, місяці
<i>Plantago lanceolata</i> L.	40-50	I	світло-бурі	VII-IX
<i>Verbascum thapsiforme</i> Schrad.	50-180	III	лимонно-жовтий	VI-VII
<i>Festuca ovina</i> L.	20-60	I	сизо-зелені	VI-VII
<i>Veronica chamaedrys</i> L.	10-45	I	світло-блакитні	VI-VII
<i>Papaver rhoeas</i> L.	25-80	II	яскраво-червоні	VI-VIII
<i>Matricaria chamomilla</i> L.	15-60	II	білі з жовтою серединкою	VI-VIII
<i>Calendula officinalis</i> L.	40-70	II	від солом'яно-жовтих до червоно-помаранчевих	VI-X
<i>Centaurea cyanus</i> (All.) Dost.	30-60	II	сині	VI-X
<i>Echium vulgare</i> L.	30-70	II	сині	VII-IX
<i>Lagurus ovatus</i> L.	10-95	II	сіро-зелені	IV-VII
<i>Lotus corniculatus</i> L.	30-40-80	II	жовті	VI-VIII
<i>Betonica officinalis</i> L.	30-60	II	малинові	VI-IX
<i>Achillea millefolium</i> L.	20-100	II	білі	VI-X
<i>Silene viscaria</i> (L.) Jess.	30-80	II	малинові, білі	VI-VII
<i>Primula veris</i> L.	5-30	I	яскраво-жовті	IV-V
<i>Festuca rubra</i> L.	30-80	II	зелені або рожево-фіолетові	V-VI
<i>Consolida regalis</i> Gray	40-70	II	сині	VI-IX
<i>Cosmos bipinnatus</i> Cav.	50-80	II	білі, рожеві	VII-IX
<i>Alcea rosea</i> L.	80-250	III	від білого, рожевого до чорного	VI-X
<i>Bellis perennis</i> L.	10-30	I	білі, рожеві, червоні	IV-IX

Окрім цього при влаштуванні квітучих луків необхідно враховувати толерантність рослин до едафічних умов, стресостійкість, коефіцієнт схожості насіння, життєву стратегію виду. Види повинні мати приблизно однаковий ступінь агресивності, щоб не витіснити один одного з ценозу. Інвазійні й агресивні аборигенні види неможна проєктувати у такі ценози.

Таким чином, квітучі луки в урбанізованих системах виконують екологічні, економічні, естетичні, соціальні й освітні функції і заслуговують впровадження і в Україні.

Список літератури

1. Іщук Л.П., Олешко О.Г., Черняк В.М., Козак Л.А. Квітникарство. за ред. канд. біол. наук Л.П. Іщук. Біла Церква, 2014. 292 с.
2. Писанська Н. Німеччина – луки для людей ... і бджіл. URL: <http://www.golos.com.ua/article/347969>
3. Поверніть природу в місто URL: <https://day.kyiv.ua/uk/article/cuspilstvo/povernit-pryrodu-v-misto>
4. Поломаний С. Сталі ландшафти як умова виживання міста URL: <https://pragmatika.media/stali-landshafti-jak-umova-vizhivannja-mista/>
5. Просто дайте газону рости, абочому за низький газон має бути соромно, але не місту Ерфурт. URL: https://ecoclubrivne.org/miski_luky/
6. Шутова А.Г., Башилов А.В. Высокодекоративные виды флоры Беларуси в условиях антропогенного воздействия: перспективы использования в озеленении урбанизированных пространств. *Етноботанічні традиції в агрономії, фармації та садовому дизайні*: матеріали IV міжнародної наукової конференції, присвяченої 30-й річниці незалежності України (м. Умань, 5–7 липня 2021 року) [Редкол.: І.С. Косенко (відп. ред.) та ін.]. Умань: Видавець «Сочінський М. М.», 2021. С. 233-240.
7. Hoyle, H., Jorgensen, A., Warren, P., Dunnett, N., & Evans, K. “Not in their front yard” The opportunities and challenges of introducing perennial urban meadows: A local authority stakeholder perspective *Urban Forestry and Urban Greening*, 2017. 25, 139-149. <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2017.05.009>

УДК 630.165.6

ЛОСЬ С.А., канд. с.-х. наук

РИЖЕНКО Т.С.

Український науково-дослідний інститут лісового господарства та агролісомеліорації ім. Г. М. Висоцького (УКРНДІЛГА),

ПІДТИКАНА Г.В.

ДСДЛЦ „Веселі Боковеньки»

КОЛЕКЦІЇ СЕЛЕКЦІЙНОГО МАТЕРІАЛУ *JUGLANS* У ДСДЛЦ «ВЕСЕЛІ БОКОВЕНЬКИ» ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ

Проаналізовано сучасний стан, результати досліджень та перспективи подальшого використання колекцій представників роду *Juglans* ДСДЛЦ «Веселі Боковеньки».

Ключові слова: горіх, селекція, відбір, гібридизація, апоміксис.

В сучасних умовах все більшої популярності набувають представники родини *Juglans*, цінні своїми плодами-горіхами, лікарськими властивостями, якісною деревиною, стійкістю до жорстких кліматичних умов та високою декоративністю [1, 2, 4, 6, 8, 10, 11]. Водночас, використання неадаптованого садивного матеріалу призводить до негативних наслідків і розчарувань. З огляду на це, особливо актуальними є дослідження колекцій сортів, форм і гібридів, отриманих вітчизняними селекціонерами.